

BÖLÜM III

SIKIŞTIRANLAR

3. ÖĞRETMEN PROFİLLERİ

Öğretmen, resmi ya da özel bir eğitim kurumunda çocukların, gençlerin ya da yetişkinlerin istenilen deneyimleri kazanmalarına kılavuzluk etmek ve yön vermekle görevlendirilen kişidir. Bu bağlamda sınıfın en sorumlu, etkili ve kritik üyesi öğretmendir. Bununla birlikte öğretmenlik mesleği yoğun stresler nedeniyle, ruhi ve fiziki sağlık koşullarını zorlayan yüksek riskler de içermektedir (Başar, 1994). Öğretmenin verimliliğini; aldığı ücretten, "karısıyla-eşiyle kavgasına" kadar her tür yaşantı ve sıkıntısı etkilemekte; bunlar sınıf ortamına da yansımaktadır.

Eğitim-öğretim ortamının nitelik ve başarısını etkileyen öğretmene ilişkin pek çok faktörden söz edilmektedir (Schwab, Jackson, Schuler, 1986b; Brissie, Hoover- Dempsey, Bassler, 1988). Bunlar öğretmenin;

.Eğitim düzeyi (Kyriacou, Sutcliffe, 1978; Laughlin, 1984)

.Yaşı (Anderson, Iwanicki, 1984; Schwab, Iwanicki, 1982a; Chapman, Lowther , 1982; Kyriacou, 1987)

.Cinsiyeti (Schwab, Iwanicki, 1982a)

.Çalışma yılı (Gold, 1985)

.Mesleksel beklenti düzeyi (Chernis, 1980; Stevens, O'Neil, 1983)

.İş tercihi ve rol çatışması (Tosi, Tosi, 1970; Schwab, Iwanicki, 1982b)

.Mesleki yetkinlik düzeyi (Friedman, Farber, 1992)

.Kişilik özellikleri (Schwab, Jackson, Schuler, 1986a) gibi noktalar olarak sayılmaktadır.

Gerek öğrencilerin, gerek öğretmenlerin kendi sosyal kökenlerine bağlı olarak edindikleri değer ve alışkanlıkları, sonuçta yeni süreçlere taşınmaktadır. Bir başka deyişle bir resim öğretmeni ile bir matematikçinin veya bir sınıf öğretmeni ile bir fencinin, bir öğretmen lisesi mezunu öğretmen ile bir meslek lisesi mezunu öğretmenin ya da bir köy kökenli öğretmenle bir şehir kökenli öğretmenin dünyayı ve öğrencileri aynı şekilde algılayamayacağı; sonuçta birbirinden farklı dil ve özelliklere, motif ve beklentilere sahip olacağı varsayılmaktadır.

Sadece sosyal köken değil maddi varlıkların ve cinsiyet farklarının da; modern dünyada hala geçerliliğini koruyan farklılaşma kaynakları olduğu;

Sıkıştırılanlar

zengin/ üst sınıf kökenli öğretmenle fakir geçmişten gelen veya erkek ve kadın öğretmenin az ya da çok farklı alışkanlık ve bakış açılarına sahip oldukları beklenmektedir.

Çalışmanın bu bölümünde öğretmenlerin sosyo-demografik özellikleri, aile geçmişleri, öğrenim durumları ve mesleki deneyimleri, ekonomik durumları, günlük ekonomik yaşama uyulanabilme dereceleri, sağlık durumları gibi öğeler sunulmaya ve öğrenci algılarına göre saptanan öğretmen tipolojileri belirlenmeye çalışılmaktadır.

3.1. Kök Bilgiler

3.1.1. Yaş Dağılımları

Örneklemdaki öğretmenlerin yaşa göre dağılımına bakıldığında çoğunlukta "41 Yaş ve Üstü" grupta toplandığı ve bunu "31-35 yaş" grubunun izlediği görülmektedir. Genel yaş ortalamasının, atama ilkeleri dahilinde, şehir merkezlerinde daha arttığı dikkate alınmalıdır.

Yaş artışı ile birlikte, biraz da doğal sayılabilecek, daha çok üst ve orta üst sosyo-ekonomik düzeydeki okullara yönelim arasında bir bağ gözükmemektedir.

Okullar	Sayı (n)						Yüzde (%)				
	20-25	26-30	31-35	36-40	41 +	Toplam	20-25	26-30	31-35	36-40	41 +
Sınıf Altı (2 Okul)	1	6	16	2	7	32	3,1	18,8	50,0	6,3	21,9
	2	14	6	1	3	26	7,7	53,8	23,1	3,8	11,5
Alt Sınıf (2 Okul)	1	6	10	6	6	29	3,4	20,7	34,5	20,7	20,7
		6	5	4	8	23	0,0	26,1	21,7	17,4	34,8
Alt-Orta (4 Okul)	2	7	3		1	13	15,4	53,8	23,1	0,0	7,7
	2	3	7	4	9	25	8,0	12,0	28,0	16,0	36,0
		1	13	12	12	38	0,0	2,6	34,2	31,6	31,6
		4	3	2	1	10	0,0	40,0	30,0	20,0	10,0
Orta (2 Okul)		3	5	4	6	18	0,0	16,7	27,8	22,2	33,3
		2	1	3	6	12	0,0	16,7	8,3	25,0	50,0
Üst Sınıf (2 Okul)			3	6	12	21	0,0	0,0	14,3	28,6	57,1
		1	5	6	18	30	0,0	3,3	16,7	20,0	60,0
Toplam	8	53	77	50	89	277	2,9	19,1	27,8	18,1	32,1

3.1.2. Cinsiyetleri

Örneklemdaki öğretmenlerin cinsiyete göre dağılımı % 41 erkek öğretmen, % 59 kadın öğretmen şeklindedir. Bu dağılım, hem özellikle Seyhan ilçesi bazında hem de ilköğretimde kadınların daha fazla yoğunlaşmasından kaynaklanmaktadır. Örnekleimde sadece sınıf altı özellikler taşıyan bir semt okulunda erkek öğretmen sayısı kadın öğretmen sayısına oranla fazladır.

Cinsiyet Gruplarına Göre Öğretmenlerin Dağılımı					
Okullar	Sayı (n)			Yüzde (%)	
	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın
Sınıf Altı (2 Okul)	21	11	32	65,6	34,4
	12	14	26	46,2	53,8
Alt Sınıf (2 Okul)	7	22	29	24,1	75,9
	10	15	25	40,0	60,0
Alt-Orta (4 Okul)	5	9	14	35,7	64,3
	7	18	25	28,0	72,0
	12	26	38	31,6	68,4
	4	6	10	40,0	60,0
Orta (2 Okul)	9	9	18	50,0	50,0
	5	7	12	41,7	58,3
Ust Sınıf (2 Okul)	11	12	23	47,8	52,2
	14	17	31	45,2	54,8
Toplam	117	166	283	41,3	58,7

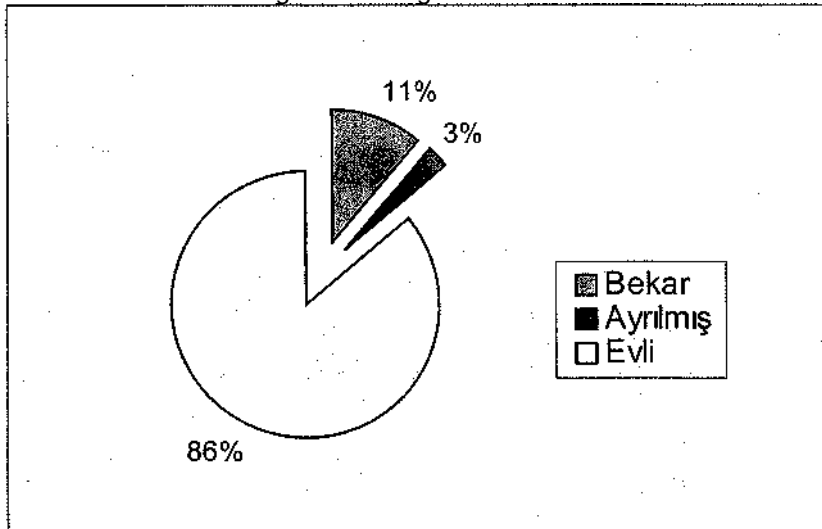
3.1.3. Medeni Durumları

Medeni duruma göre öğretmen dağılımına bakıldığında, öğretmenlerin büyük çoğunluğunun evli olduğu görülmektedir. Evliler daha üst sosyo-ekonomik düzeydeki semt okullarında görevli iken, bekar öğretmenler büyük oranda alt ve orta sosyo-ekonomik düzeydeki okullarda görev yapmaktadır.

Medeni Durumlarına Göre Öğretmenlerin Dağılımı							
Okullar	Sayı (n)				Yüzde (%)		
	Bekar	Ayrıl- mış	Evli	Toplam	Bekar	Ayrıl- mış	Evli
Sınıf Altı (2 Okul)	4	2	26	32	12,5	6,3	81,3
	4		22	26	15,4	0,0	84,6
Alt Sınıf (2 Okul)	5	1	23	29	17,2	3,4	79,3
	7		18	25	28,0	0,0	72,0
Alt-Orta (4 Okul)	3		11	14	21,4	0,0	78,6
	3	1	21	25	12,0	4,0	84,0
	1	2	35	38	2,6	5,3	92,1
	1		9	10	10,0	0,0	90,0
Orta (2 Okul)	3		15	18	16,7	0,0	83,3
			12	12	0,0	0,0	100,0
Ust Sınıf (2 Okul)	1		22	23	4,3	0,0	95,7
		2	29	31	0,0	6,5	93,5
Toplam	32	8	243	283	11,3	2,8	85,9

Ancak evlilik ile hem yaş, hem de görev süresi gibi değişkenler arasında bir paralellik bulunmakta olup, evli olanların daha üst sosyo-ekonomik semtlerde yoğunlaşması, özellikle görev süresi ile ilişkilidir.

Medeni Haline Göre Öğretmen Dağılımı

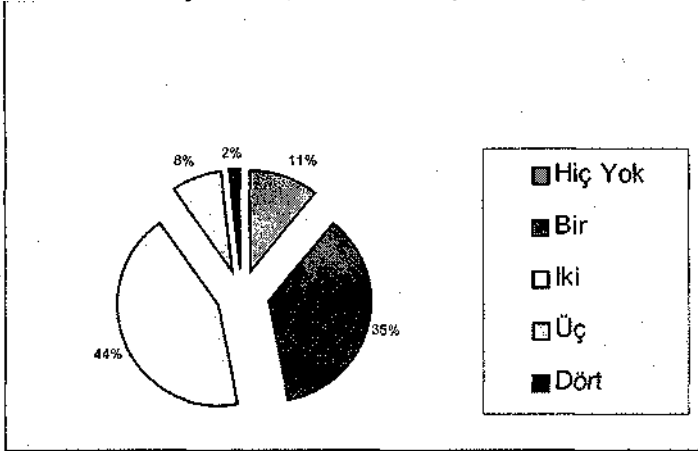
3.1.4. Çocuk Sayıları

Öğretmenlerin büyük çoğunluğu 1 (%35,4) ve 2 (% 43,6'smm) çocuk sahibidir.

Çocuk Sayılarına Göre Öğretmenlerin Dağılımı											
Okullar	Sayı (n)						Yüzde(%)				
	Hiç Yok	Bir	İki	Üç	Dört	Toplam	Hiç Yok	Bir	İki	Üç	Dört
Sınıf Altı (2 Okul)	2	14	8	1	1	26	7,7	53,8	30,8	3,8	3,8
	4	13	4	1		22	18,2	59,1	18,2	4,5	0,0
Alt Sınıf (2 Okul)	2	10	10	1		23	8,7	43,5	43,5	4,3	0,0
		5	8	5		18	0,0	27,8	44,4	27,8	0,0
Alt-Orta (4 Okul)	4	4	3			11	36,4	36,4	27,3	0,0	0,0
	2	7	12			21	9,5	33,3	57,1	0,0	0,0
	2	9	19	4	1	35	5,7	25,7	54,3	11,4	2,9
	3	1	4	1		9	33,3	11,1	44,4	11,1	0,0
Orta (2 Okul)	1	5	7	2		15	6,7	33,3	46,7	13,3	0,0
	4	1	5	1	1	12	33,3	8,3	41,7	8,3	8,3
Üst Sınıf (2 Okul)		7	11	3	1	22	0,0	31,8	50,0	13,6	4,5
	3	10	15	1		29	10,3	34,5	51,7	3,4	0,0
Toplam	27	86	106	20	4	243	11,1	35,4	43,6	8,2	1,6

3 çocuklu olan öğretmen oranı % 8.2 iken 4 ve daha fazla çocuklu olanlar % 1.6 gibi bir oranda kalmaktadır. Öğretmenlerden evli olup da çocuğu olmayanların oranı ise % 11.1'dir.

Sahip Oldukları Çocuk Sayılarına Göre Öğretmen Dağılımları

Özetle öğretmenlerin % 90'ından fazla bir oranla 2 ve daha az çocuklu olduğu görülmektedir. Bu sonuçlardan aile planlamasının, beklendiği gibi okumuş grupta (eğitim camiasında) genel bir kabul gördüğü sonucuna varılabilir.

3.1.5. Öğretmenlerin Aile Geçmişleri

Öğretmenler, genelde yoksul kesimlerden gelmektedirler ancak dindar bir geçmişe çok fazla sahip değildirler. Öğretmenler çocukluklarında babaya göre anneye daha iyi anlaştıklarını, gençlik yıllarında sevilen ve aktif bin olduklarını ve paylaşımcı bir aile ortamından geldiklerini ifade etmektedirler.

Öğretmenlerin Geçmiş Aile Yaşantıları ve Branşlara Göre Farklılaşma (TekYönlü Anova)							
Okullar	N	Yoksul Aile	Dindar Aile	Paylaşımcı Aile	Anne Daha İyi	Sevilen Biri	Aktif Biri
Ana Sın.	4	2,25	1,63	3,25	4,79	4,13	3,88
Sınıf Öğr.	91	2,64	2,24	3,69	4,08	4,00	3,60
Fen Böl.	21	2,31	2,15	3,44	4,24	3,98	3,29
Matematik	12	2,97	2,21	3,69	4,36	3,96	3,08
Türkçe	15	2,33	1,56	3,73	4,13	4,22	3,50
Sosyal Bil.	8	2,63	1,88	4,13	4,63	4,38	3,81
Yab.Dil	22	1,91	1,50	3,65	4,36	4,07	3,91
Resim	10	1,67	1,95	3,87	4,60	4,65	4,35
Müzik	2	3,00	1,50	3,00	4,33	4,50	4,25
Beden	3	2,67	3,17	4,33	4,56	4,67	4,17
Din	2	2,00	3,00	3,33	4,83	4,75	3,75
Ev/iş	4	2,25	1,38	4,58	4,54	4,25	4,00
Rehber	2	2,50	2,00	3,33	4,83	3,25	3,00
İktisat	8	2,96	1,44	3,96	4,54	4,44	3,75
Zir./Vet./Su	10	2,17	1,35	3,90	4,30	4,15	3,75
Toplam	214	2,46	1,99	3,71	4,26	4,11	3,64
F		1,52	1,82	0,62	1,10	1,09	1,24
Sig.		0,11	0,04	0,85	0,36	0,37	0,25
Buradaki değerler "1 Tamamıyla yanlış, 2 Yanlış, 3 Kararsız, 4 Doğru, 5 Tamamıyla doğru" değerlerinin ortalamalarını göstermektedir.							

Toplam ortalamalara bakıldığında tüm branşlarda öğretmenler, ailelerinin özelliklerini tanımlarken babalarından çok annelerinin iyi olduğu görüşünde

birleşmişlerdir. Yine hemen hepsi, paylaşımcı bir aile ortamından geldiklerini ifade etmektedir (ortalama değeri 3.71). Ancak bu oran Müzik., Din Kültürü, Rehber ve Ana sınıfı öğretmenlerinde en düşük; ev/iş teknik öğretmenleri ile beden eğitimi öğretmenlerinde en yüksek düzeydedir.

Öğrencilik yıllarında sevilen biri (sempatik) olduğunu bildiren öğretmenler arasında ilk sırayı Din Kültürü öğretmenleri, son sırayı ise Matematik öğretmenleri almıştır. Din kültürü öğretmenlerinin çocukluk sosyalizasyonlarında kuran kursu ve kuran okuma gibi geleneksel tasvir edilir etkinliklere katılmaları, bu boyutlarını daha da güçlendirmiş olabilir.

Öğretmenlerin Geçmiş Aile Yaşantıları ve Branşlara Göre Farklılaşma (Tek Yönlü Anova)					
Okullar	N	Ailede Dayak	Kardeşlerle Kavga	Okulda Dayak	Okuldan Kaçma
Ana Sın.	4	1,55	1,00	2,13	1,00
Sınıf Öğr.	91	1,86	1,42	2,70	1,57
Fen Böl.	21	2,34	1,63	2,65	1,63
Matematik	12	2,40	1,17	2,38	1,50
Türkçe	15	1,77	1,44	1,81	1,38
Sosyal Bil.	8	1,80	1,63	2,56	1,88
Yab.Dil	22	1,64	1,39	2,14	1,52
Resim	10	1,48	1,30	1,90	1,30
Müzik	2	2,40	1,50	2,50	1,50
Beden	3	1,53	1,17	3,00	1,00
Din	2	1,80	3,50	2,00	1,00
Ev/iş	4	1,20	1,00	2,00	1,00
Rehber	2	1,50	1,25	2,00	1,00
İktisat	8	1,73	1,31	2,00	1,13
Zir./vet./Su	10	1,42	1,00	2,10	1,10
Toplam	214	1,84	1,40	2,42	1,47
F		1,53	1,72	1,29	0,76
Sig.		0,10	0,06	0,22	0,71
Buradaki değerler "1 Tamamıyla yanlış, 2 Yanlış, 3 Kararsız, 4 Doğru, 5 Tamamıyla doğru" değerlerinin ortalamalarını göstermektedir.					

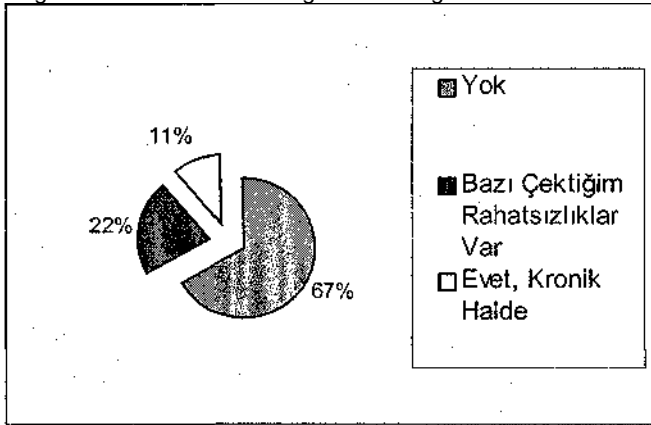
Özellikle fen, matematik ve müzik öğretmenleri çocukluklarında anne-babasından dayak yediğini ifade etmektedir. Okulda ise beden eğitimi ve sınıf öğretmenleri en çok dayak yemiş olup bunları fen. sosyal bilgiler ve müzik öğretmekleri takip etmektedir. Kardeşlerle kavga ise en fazla din kültürü öğretmenlerinde görülmektedir.

3.1.6. Öğretmenlerin Sağlık Durumları

Öğretmenlerin % 22,3'ünün bazı rahatsızlıkları olduğu ve % 11,2'sinin ise kronik rahatsızlıklar çektiği anlaşılmaktadır. Yani her 3 öğretmenden 1'i sağlık sorunları çekmektedir.

Öğretmenlerin Sağlık Durumlarına Göre Oranları			
Okullar	Yok	Bazı Çektiğim Rahatsızlıklar Var	Evet, Kronik Halde
Sınıf Altı (2 Okul)	68,8	28,1	3,1
	73,1	7,7	19,2
Alt Sınıf (2 Okul)	79,3	13,8	6,9
	80	12	8
Alt-Orta (4 Okul)	61,5	38,5	0,0
	60	24	16
	60,5	26,3	13,2
	70	30	0,0
Orta (2 Okul)	66,7	27,8	5,6
	77,8	11,1	11,1
Üst Sınıf (2 Okul)	47,8	34,8	17,4
	60	20	20
Toplam	66,5	22,3	11,2

Sağlık Durumlarına Göre Öğretmen Dağılımları

3.2. Öğrenim Durumları ve Mesleki Deneyimleri

3.2.1. Geldikleri Lâseier

Okullarda görev yapan öğretmenlerin büyük bir çoğunluğun 'normal lise' (% 72,9) mezunu olup, öğretmen lisesi çıkışlılar % 14,5 ve meslek lisesi mezunları % 10,5 düzeyinde kalmaktadır.

Öğretmenlerin Mezun Oldukları Liseye Göre Oranları						
Okullar	Öğretmen Lisesi	Özel Lise/Kolej	Normal Lise	Ticaret M.L.	Teknik ve E.M.L	İmam Hatip Lisesi
Sınıf Altı (1 Okul)	7,7	0,0	80,8	3,8	7,7	0,0
Alt Sınıf (2 Okul)	3,6	0,0	82,1	7,1	7,1	0,0
	12	0,0	76	0,0	12	0,0
Alt-Orta (4 Okul)	7,1	0,0	85,7	0,0	7,1	0,0
	16	4	76	0,0	0,0	4
	21,6	5,4	70,3	0,0	2,7	0,0
	10	0,0	80	0,0	10	0,0
Orta (2 Okul)	5,6	0,0	72,2	0,0	16,7	5,6
	33,3	0,0	66,7	0,0		0,0
Ust (1 Okul)	27,6	6,9	48,3	0,0	13,8	3,4
Toplam	32	5	161	3	17	3
	14,5	2,3	72,9	1,4	7,7	1,4

3.2.2. Geldikleri Bölümler

Doğal olarak öğretmenlikle ilgili Fakülte ve Bölümlerden mezun olma durumu yüksek bir orandadır. Ancak iktisat, ziraat, mühendislik, tıp ve siyaset bilimleri kökenli öğretmenlerin oranı % 10,6 gibi azımsanamayacak

Sıkıştırılanlar

bir orandadır. Bir başka deyişle her 10 öğretmenden biri, tamamıyla ilgisiz bir alandan gelmektedir.

Öğretmenlerin Mezun Oldukları Bölüme Göre Oranlar																			
Okullar	Ana Sın.	Sınıf Öğr.	Fen Böl.	Matematik	Türkçe	Sosyal Bil.	Yab.Dil	Resim	Müzik	Beden	Din	Ev Ek./El İşi	Rehber	İktisat	Zir./vet./ Su	Mim./Müh.	Tıp/Dişi/ Ecz.	Siy./Gaz.	
Sınıf Altı (2 Okul)	0,0	39	13	3,2	6,5	3,2	9,7	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	3,2	13	3,2	3,2	0,0	3,2	
	0,0	50	7,7	3,8	0,0	3,8	15	3,8	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	7,7	0,0	3,8	3,8	0,0	
Alt Sınıf (2 Okul)	0,0	48	14	3,4	3,4	3,4	6,9	3,4	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	3,4	14	0,0	0,0	0,0	
	0,0	35	8,7	8,7	4,3	8,7	4,3	8,7	0,0	4,3	0,0	4,3	0,0	0,0	8,7	0,0	0,0	4,3	
Alt-Orta (4 Okul)	0,0	36	14	0,0	7,1	0,0	7,1	14	0,0	0,0	0,0	0,0	7,1	0,0	14	0,0	0,0	0,0	
	0,0	30	13	4,3	4,3	4,3	17	8,7	0,0	0,0	4,3	0,0	4,3	8,7	0,0	0,0	0,0	0,0	
	5,4	43	8,1	8,1	16	2,7	11	0,0	0,0	0,0	0,0	2,7	0,0	2,7	0,0	0,0	0,0	0,0	
	0,0	20	10	10	10	0,0	10	0,0	0,0	10	0,0	0,0	0,0	10	20	0,0	0,0	0,0	
Orta (2 Okul)	0,0	56	11	5,6	5,6	0,0	11	0,0	5,6	0,0	0,0	0,0	0,0	5,6	0,0	0,0	0,0	0,0	
	0,0	89	0,0	0,0	11	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	
Üst Sınıf (2 Okul)	8,7	22	4,3	4,3	4,3	13	8,7	8,7	0,0	4,3	4,3	13	0,0	4,3	0,0	0,0	0,0	0,0	
	6,9	38	6,9	6,9	10	6,9	10	3,4	3,4	3,4	0,0	3,4	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	
Toplam	2,2	41	9,6	5,1	7	4,4	9,9	4	0,7	1,5	0,7	2,2	1,1	4,8	4	0,7	0,4	0,7	

3.2.3. Meslekteki Deneyimleri

Örneklemdaki öğretmenlerin meslekte çalışma süresi 13,8, ortalama idarecilik deneyimleri yaklaşık 2 yıldır. Bu 14 yıllık hizmet süresince 4 kez yer değiştirmişler ve şu anda çalıştıkları okulda yaklaşık 4,5 yıldır hizmet vermektedirler.

Genel bir çıkarım yapılırsa, öğretmenlerin tayin aralıkları veya bir okulda çalışma süreleri 3,5-4 yıl arasında değişiklik göstermektedir.

Hizmet süresi daha uzun olan öğretmenler, daha üst sosyo-ekonomik düzeylerdeki semtlerde yoğunlaşmaktadır ki, bu anlaşılır bir durumdur. Ancak bir çarpıklığı da işaret etmekte; sonuçta okullar arasında deneyim birikimi açısından da bir farklılaşma olduğunu göstermektedir.

Öğretmenlerin Çalışma Sürelerine Göre Oranları					
Okullar	N	Meslekte Çalışma Süresi	Okulda Çalışma Süresi	İdarecilik Süresi	Görev Yeri Değ. Sayısı
Sınıf Altı (2 Okul)	31	10,03	3,03	2,10	3,00
	26	7,73	3,50	1,77	2,71
Alt Sınıf (2 Okul)	29	9,66	4,28	1,45	2,90
	25	14,24	4,68	2,40	3,29
Alt-Orta (4 Okul)	14	10,07	5,29	1,93	2,93
	25	13,20	5,12	1,76	3,48
	38	18,13	5,27	2,11	4,66
	10	7,20	5,00	1,22	2,30
Orta (2 Okul)	18	14,11	5,00	2,56	4,50
	12	18,17	3,08	2,73	5,42
Üst Sınıf (2 Okul)	23	17,26	2,35	1,95	5,05
	31	20,68	6,58	2,32	4,93
Toplam	282	13,79	4,48	2,03	3,79

3.3. Öğretmenlerin Ekonomik Durumları

3.3.1. Eşlerin Çalışma Durumu

Öğretmen eşlerinin büyük bir kısmı çalışmaktadır.

Eşlerin Çalışma Durumlarına Göre Öğretmenlerin Oranları				
Okullar	Ev Hanımı/İşsiz	İşçi/Mem./Esnaf	Öğretmen	Pro./Serbest
Sınıf Altı (2 Okul)	37	33,3	29,6	0,0
	4,5	40,9	45,5	9,1
Alt Sınıf (2 Okul)	8,7	26,1	34,8	30,4
	33,3	27,8	27,8	11,1
Alt-Orta (4 Okul)	18,2	36,4	45,5	0,0
	15	60	20	5
	13,9	44,4	33,3	8,3
	22,2	33,3	33,3	11,1
Orta (2 Okul)	20	53,3	26,7	0,0
	11,1	22,2	66,7	0,0
Üst Sınıf (2 Okul)	18,2	40,9	40,9	0,0
	26,7	26,7	40	6,7
Toplam	19,4	37,6	35,5	7,4

Sıkıştırılanlar

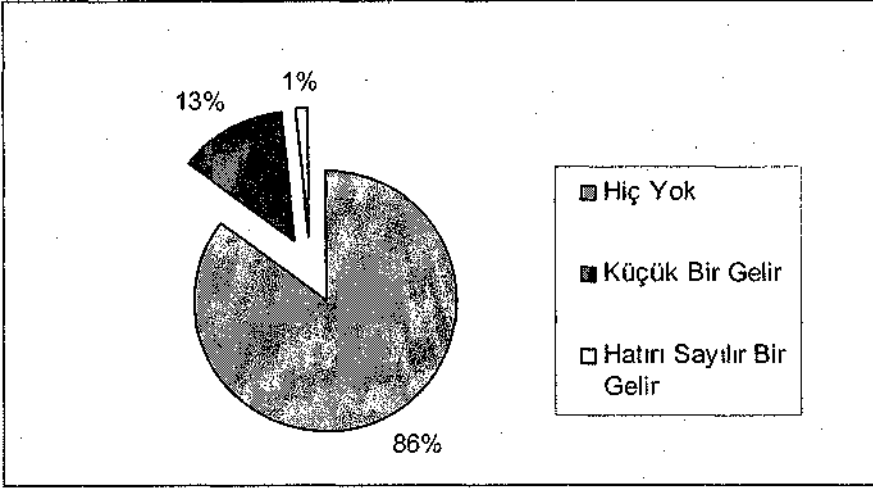
Eşlerin çalıştığı meslek gruplarına bakıldığında ilk sırada işçilik-memurluk, ikinci sırada öğretmenlik, üçüncü sırada ise profesyonel meslekler gelmektedir.

3.3.2. Maaş Dışı Gelir Durumları

Maaş dışı bir geliri olan öğretmen oranı toplam % 15'ler düzeyindedir (küçük bir gelir % 13.2; önemli oranda gelir %1.4). Yani öğretmenler varlıklı-servet sahibi bir gruptan değil; daha çok bordro mahkumları sınıfındadır.

Maaşları Dışında Başka Bir Gelire Sahip Olma Durumlarına Göre Oranları			
Okullar	Hiç Yok	Küçük Bir Gelir	Hatırı Sayılır Bir Gelir
Sınıf Altı (2 Okul)	87,1	9,7	3,2
	96,0	4,0	0,0
Alt Sınıf (2 Okul)	79,3	17,2	3,4
	88,0	12,0	0,0
Alt-Orta (4 Okul)	85,7	14,3	0,0
	80,0	20,0	0,0
	86,8	13,2	0,0
	80,0	20,0	0,0
Orta (2 Okul)	94,4	5,6	0,0
	91,7	8,3	0,0
Ust Sınıf (2 Okul)	77,3	18,2	4,5
	80,6	16,1	3,2
Toplam	85,4	13,2	1,4

Ek Gelirlerine Göre Öğretmen Dağılımı

3.3.3. İkinci İşler

Yaklaşık % 11'lik bir grup ikincil/part time işlerle aile geçimini desteklemeye çalışmaktadır. Bu her 10 öğretmenden 1'i anlamına gelmekte ve küçümsenemeyecek bir oranda bulunmaktadır.

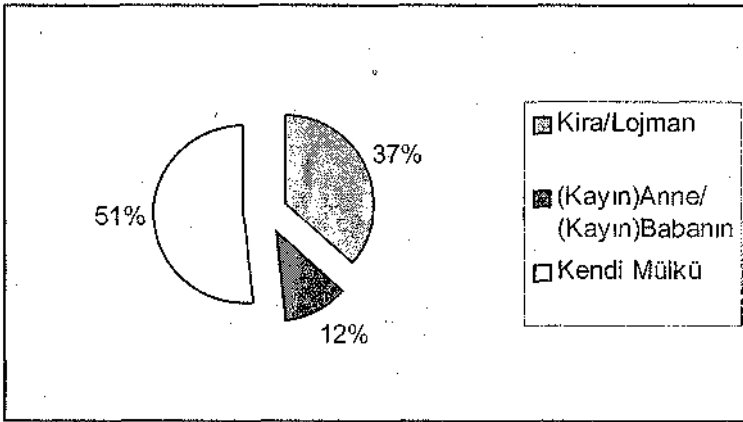
Öğretmenlerin Boş Zamanlarında Çalışma Durumlarına Göre Oranları			
Okullar	Hayır, Hiç	Küçük Bazı İşler	Hatırı Sayılır Bir İş
Sınıf Altı (2 Okul)	81,3	15,6	3,1
	92,3	3,8	3,8
Alt Sınıf (2 Okul)	93,1	6,9	0,0
	80,0	16,0	4,0
Alt-Orta (4 Okul)	92,9	7,1	0,0
	92,0	8,0	0,0
	97,3	2,7	0,0
	70,0	20,0	10,0
Orta (2 Okul)	77,8	22,2	0,0
	91,7	8,3	0,0
Üst Sınıf (2 Okul)	91,3	8,7	0,0
	90,3	6,5	3,2
Toplam	88,7	9,6	1,8

3.4.4. Ev ve Otomobil Sahipliği

Öğretmenlerin % 51,6'sı kendi evinde; % 11,8'i de anne-babası veya kayınpeder-kayınvalidesinin evinde oturmaktadır. Geriye kalan kira-lojman oranı % 37 civarındadır.

Öğretmenlerin Oturulan Evin Mülkiyetine Göre Oranları			
Okullar	Kira/Lojman	(Kayın)Anne/ (Kayın)Babanın	Kendi Mülkü
Sınıf Altı (2 Okul)	50,0	12,5	37,5
	38,5	15,4	46,2
Alt Sınıf (2 Okul)	37,9	6,9	55,2
	48,0	16,0	36,0
Alt-Orta (4 Okul)	35,7	7,1	57,1
	36,0	16	48,0
	31,6	15,8	52,6
	50,0	10,0	40,0
Orta (2 Okul)	41,2	23,5	35,3
	11,1	0,0	88,9
Üst Sınıf (2 Okul)	26,1	0,0	73,9
	25,8	9,7	64,5
Toplam	36,6	11,8	51,6

Öğretmenlerin Oturdıkları Evin Mülkiyetine Göre Dağılımı

Yine öğretmenlerin büyük çoğunluğunun (% 66,5'inin) kendisine veya eşine ait bir otomobili bulunmaktadır.

Öğretmenlerin Otomobil Sahibi Olma Durumlarına Göre Oranları		
Okullar	Hayır	Evet
Sınıf Altı (2 Okul)	62,5	37,5
	46,2	53,8
Alt Sınıf (2 Okul)	27,6	72,4
	36,0	64,0
Alt-Orta (4 Okul)	21,4	78,6
	32,0	68,0
	28,9	71,1
	40,0	60,0
Orta (2 Okul)	16,7	83,3
	33,3	66,7
Ust Sınıf (2 Okul)	23,8	76,2
	22,6	77,4
Toplam	33,5	66,5

Ancak gerek ev sahipliği, gerekse otomobil sahipliği açısından okullar arasında belirgin bir farklılaşma bulunmaktadır.

3.3.5. Öğretmenlerin Günlük Ekonomik Yaşama Uyarlanabilme Dereceleri

Öğretmenlerin bazı yaşam gereklerinden nasıl etkilendikleri de sorulmuştur. Öğretmenlerden yeni bir takım elbise, bayram ziyareti, 500 milyonluk bir masraf ve yeni bir otomobil satın almanın onları nasıl etkileyeceği öğrenilmeye çalışılmıştır.

Öğretmenlerin; ekstra bir takım elbise almalarının %51.6' sını ekonomik olarak etkileyemeyeceğini, %47.6 sını ise hissedilir oranda veya çok fazla etkileyeceğini bildirmişlerdir.

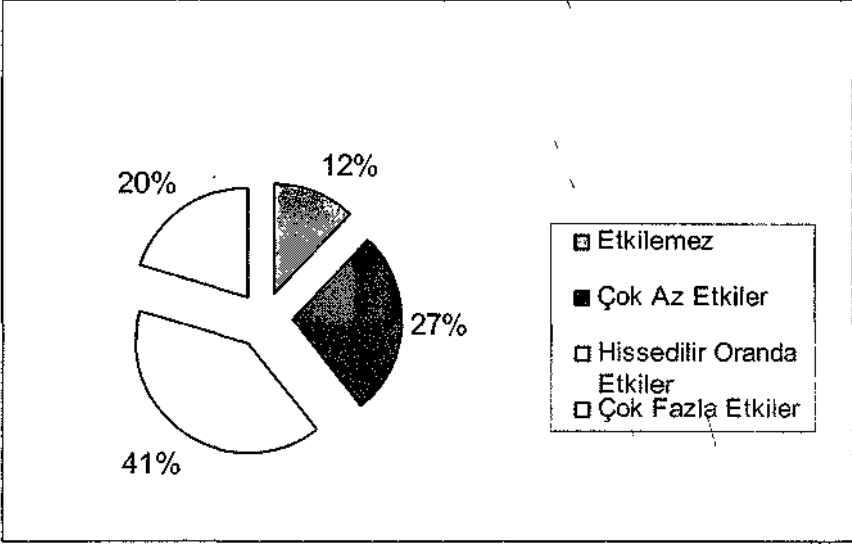
Sıkıştırılanlar

Ekstra Bir Takım Elbise Satın Almanın Öğretmenleri Etkileme Durumu (%)				
Okullar	Etkilemez	Çok Az Etkiler	Hissedilir Oranda Etkiler	Çok Fazla Etkiler
Sınıf Altı (2 Okul)	20,7	17,2	34,5	27,6
	23,1	23,1	42,3	11,5
Alt Sınıf (2 Okul)	35,7	35,7	25,0	3,6
	13,6	22,7	50,0	13,6
Alt-Orta (4 Okul)	14,3	35,7	42,9	7,1
	29,2	20,8	41,7	8,3
	26,3	28,9	28,9	15,8
	20,0	50,0	20,0	10,0
Orta (2 Okul)	38,9	11,1	50,0	0,0
	25,0	41,7	33,3	0,0
Üst Sınıf (2 Okul)	26,1	39,1	30,4	4,3
	3,2	35,5	41,9	19,4
Toplam	22,9	28,7	36,7	11,6

3-4 günlük bayram ziyareti öğretmenlerin %60.2'sinin ekonomik yönden hissedilir bir oranda veya çok fazla etkilemektedir.

Bayram Ziyaretlerinin Öğretmenleri Etkileme Durumu (%)				
Okullar	Etkilemez	Çok Az Etkiler	Hissedilir Oranda Etkiler	Çok Fazla Etkiler
Sınıf Altı (2 Okul)	9,7	16,1	38,7	35,5
	7,7	15,4	46,2	30,8
Alt Sınıf (2 Okul)	14,3	35,7	35,7	14,3
	13,6	31,8	45,5	9,1
Alt-Orta (4 Okul)	7,1	35,7	42,9	14,3
	12,5	29,2	45,8	12,5
	7,9	39,5	28,9	23,7
	20,0	20,0	40,0	20,0
Orta (2 Okul)	27,8	22,2	27,8	22,2
	25,0	33,3	41,7	0,0
Üst Sınıf (2 Okul)	13,0	30,4	43,5	13,0
	3,2	19,4	51,6	25,8
Toplam	11,9	27,4	40,4	20,2

Bayram Ziyaretlerinden Etkilenme Durumlarına Göre Öğretmen Dağılımları

500 milyonluk beklenmedik bir harcamanın öğretmenlerin %84.6'sının hissedilir oranda veya çok fazla etkilemektedir.

500 Milyonluk Bir Harcamanın Öğretmenleri Etkileme Durumu (%)				
Okullar	Etkilemez	Çok Az Etkiler	Hissedilir Oranda Etkiler	Çok Fazla Etkiler
Sınıf Altı (2 Okul)	0,0	9,4	25,0	65,6
	3,8	11,5	34,6	50,0
Alt Sınıf (2 Okul)	3,6	25,0	35,7	35,7
	4,5	13,6	31,8	50,0
Alt-Orta (4 Okul)	0,0	0,0	30,8	69,2
	4,0	12,0	28,0	56,0
	7,9	13,2	36,8	42,1
	20,0	10,0	10,0	60,0
Orta (2 Okul)	0,0	16,7	33,3	50,0
	0,0	25,0	8,3	66,7
Üst Sınıf (2 Okul)	8,7	4,3	26,1	60,9
	0,0	0,0	38,7	61,3
Toplam	4,0	11,5	30,6	54,0

Yeni bir otomobil almak öğretmenlerin % 83.8'nin çok fazla, 13.3 'ünü de hissedilir oranda etkilemektedir.

Sıkıştırılanlar

Yeni Bir Otomobil Satın Almanın Öğretmenleri Etkileme Durumu (%)				
Okullar	Etkilemez	Çok Az Etkilet	Hissedilir Oranda Etkiler	Çok Fazla Etkiler
Sınıf Altı (2 Okul)	3,1	0,0	6,3	90,6
	3,8	0,0	15,4	80,8
Alt Sınıf (2 Okul)	0,0	3,6	21,4	75,0
	0,0	4,5	13,6	81,8
Alt-Orta (4 Okul)	0,0	0,0	0,0	100,0
	0,0	0,0	16,7	83,3
	0,0	2,6	21,1	76,3
	0,0	10,0	10,0	80,0
Orta (2 Okul)	0,0	0,0	16,7	83,3
	0,0	0,0	8,3	91,7
Üst Sınıf (2 Okul)	8,7	0,0	4,3	87,0
	0,0	0,0	12,9	87,1
Toplam	1,4	1,4	13,3	83,8

Özetle 1930'larda zengin, 1970'lerde ev-arsa sahibi olabilen öğretmenler, günümüzde "ceket parasına" muhtaç duruma düşmüştür (öğretmenlerin % 48'i bir takım elbise satın aldıklarında bunun aile bütçesini hissedilir oranda etkilediğini ifade etmektedir). Genel bir çıkarımla öğretmenlerin giderek orta sınıf özelliklerini kaybettikleri ve her geçen gün daha da fakirleştikleri görülmektedir.

3.4. Öğrencilere Göre Çekinilecek Öğretmen Tipolojisi

Öğrencilerin çekinme durumuna göre öğretmenler dokuz tipe ayrılmaktadır.

a) Bunlardan dördü **mesleki ayırma** dayanmaktadır: Beceri ve din bilgisi (resim, el işi, müzik, din bilgisi, beden); dil (Türkçe, yabancı dil); branş (fen, matematik, sınıf, sosyal bilgiler) öğretmenleri ve yöneticiler. Beden öğretmenleri ile sosyal bilgiler öğretmenleri dil grubuyla da yakınlaşmaktadır.

b) Diğer beş grup ise öğretmenin **karakter ve tutum** özelliklerine göre ayrılmaktadır: Boş vermiş, şakacı, notu bol, yoksul, disiplinli.

c) Bir de cinsiyet ve **yaş** açısından erkek öğretmenler ile yaşlı olanlar, öncül bir grup olarak kabul edilebilecek bir birliktelik taşımaktadır.

Öğrenci Algılarına Göre Çekinilecek Öğretmen Tipleri (Varimax Rotated Component Matrix)										
	Komm	1	2	3	4	5	6	7	8	9
Din Bilgisi ve Beceri Öğretmenleri										
Resim Öğretmenleri	0,669	0,749		0,135	0,273					
Ev Ekonomisi/İş Teknik/Ticaret Öğr.	0,607	0,745							0,103	0,152
Müzik Öğretmenleri	0,621	0,736	0,105	0,137	0,129			0,175		
Din/Ahlak Kültürü Öğretmenleri	0,489	0,639					0,13	0,175	0,135	
Beden Öğretmenleri	0,501	0,485	0,145	0,101			0,117	0,421		0,156
Disiplinli Öğretmenler										
Düzen ve Disipline Çok Önem vere	0,781		0,853				0,119	0,104		
Okul Kurallarına Çok Önem veren	0,748		0,824	0,141			0,113	0,108	0,137	
Ders Programına Sıkı Bir Şekilde Bağlı	0,65	0,106	0,729	0,177	0,132	0,117			0,11	0,176

Şakacı Öğretmenler										
	Komm	1	2	3	4	5	6	7	8	9
Şakacı	0,619	0,126		0,744					0,155	0,119
Esnek/Yumuşak	0,602			0,741					0,121	0,121
Modern/iyi Giyimli	0,566	0,168	0,21	0,673	0,112	0,157				
Genç	0,497	0,1	0,213	0,561	0,295				0,164	
Branş Öğretmenleri										
Fen Bilgisi Öğretmenleri	0,646	0,202		0,146	0,721			0,195	0,113	
Matematik Öğretmenleri	0,556	0,29			0,623	0,117	0,171		0,156	
(İlk 5 Yıldaki) Sınıf Öğretmenleri	0,553				0,588	0,113	0,246	0,248		0,232
Sosyal Bilgiler Öğretmenleri	0,51	0,248	0,119	0,182	0,375		0,12	0,376		-0,31
Boş vermiş Öğretmenler										
Boş vermiş/ Derslere Önem vermeyen	0,669		0,243			0,773				
Yeni Şeyleri Takip Etmeyen/Geleneksel	0,578	0,146		0,355		0,545	~			0,343
Dersi Kendisi Anlatan	0,546	0,112	0,209	0,17	0,234	0,557				0,283
Sürekli Dersleri Öğrencilere Anlattıran	0,458		0,279			0,508		0,134	0,285	
Notu Az Olan	0,548		0,132		0,125	0,454		0,202	0,429	0,264
Yöneticiler										
Müdür	0,83	0,121	0,105		0,128		0,881			
Müdür Yardımcıları	0,802				0,205		0,850	0>37		
Dil Öğretmenleri										
Türkçe Öğretmenleri	0,67	0,184			0,159		0,126	0,757		
İngilizce-Yabancı Dil Öğretmenleri	0,634	0,281						0,686	0,161	0,181

Yoksul Öğretmenler										
	Komm	1	2	3	4	5	6	7	8	9
Geçim Sıkıntısı Olan	0,687		0,112	0,164	0,127				0,777	
İkinci İşler Yapan	0,646	0,153	0,149	0,166					0,745	
Notu Bol Öğretmenler										
Notu Bol Olan	0,617		0,168	0,366				0,186		0,640
Bize Sürekli Söz Hakkı veren	0,673		0,42	0,368	0,102				0,133	0,558
Eigen		6,671	2,469	1,806	1,72	1,286	1,108	1,036	0,979	0,899
Varianz		23,003	8,513	6,229	5,93	4,435	3,819	3,574	3,375	3,1

Bu öğretmen tipleri arasında nasıl bir ilişki olduğuna bakılırsa; idareciler "sert" grubu oluşturmaktadır. Öğrencilerin algısı içinde yöneticiler; boş vermeyen, notu bol olmayan, öğrenciye söz haldci tanımayan ve şaka yapmayan bir grup olarak algılanmaktadırlar. Öğrenciler; öğretmenlerin şakacılığını, notu bol kullanılmasını ve erkek olma özelliklerini birbiriyle ilişkili olarak algılamaktadır. İlginç bir şekilde öğrenciler düzen ve disipline önem veren öğretmenlerin de notu bol kullandığım ifade etmektedir

Tipler Arası İlişki Katsayıları										
	rt*	Kül.	Disp.	Şaka.	Branş	Boşv.	Yöne.	Dil	Yoks.	Cöm.
Öğ1_Kültr	0,53									
Öğ2_Dis	0,52	0,29								
Öğ3_Şaka	0,56	0,32	0,39							
Öğ4_Branş	0,57	0,47	0,31	0,31						
Öğ5_Bosv	0,43	0,25	0,25	0,36	0,29					
Öğ6_Yörİe	0,34	0,29	0,22	0,09	0,44	0,19				
Öğ7_Tdıl	0,51	0,53	0,27	0,28	0,46	0,23	0,29			
Öğ8_Fakr	0,49	0,27	0,35	0,37	0,28	0,36	0,17	0,29		
Öğ9_Nbol	0,47	0,24	0,45	0,54	0,23	0,22	0,07	0,28	0,31	
Öğ10_Erk	0,51	0,29	0,36	0,46	0,34	0,30	0,24	0,26	0,33	0,28
*Ölçek toplam korelasyonu.										

Sıkıştırıcılar

Bir noktaya dikkat çekmek gerekirse, öğretmen tipleri içinde, özellikle yönetici grubunun diğerlerinden açıkça uzaklaştığı görülmektedir.

Öğrenciler, bu tipler içinde en çok yönetici ve disiplinli öğretmenlerinden çekinmektedir. Bu iki grubu erkek (yaşlı) ve branş öğretmenleri izlemektedir. Öğrencilerin en az çekindikleri öğretmenler ise, resim ve diğer beceri branşları ile şakacı ve fakir algıladıklarıdır.

Branşlara göre bakıldığında iki okul hariç tüm okullarda öğrencilerin en çok sırayla müdür, müdür yardımcısı, matematik, fen ve sosyal bilgisi öğretmenlerinden çekindikleri görülmektedir.

Öğrencilerin Öğretmenlerden Çekinme Durumları (Ortalama ve Sd.Sapma)			
	Sayı	Ortalama	Standart Sapma
Öğ1_Kültür Öğretmenleri	750	1,63	0,68
Öğ2_Disiplinli Öğretmenler	750	2,22	1,03
Öğ3_Şakacı Öğretmenler	750	1,67	0,74
Öğ4_Branş Öğretmenleri	750	1,89	0,75
Öğ5_Boşvermiş Öğretmenler	750	2,00	0,70
Öğ6_Yöneticiler	750	2,63	1,04
Öğ7_Türkçe/Y. Dil Öğretmenleri	750	1,78	0,87
Öğ8_Fakir Öğretmenler	750	1,65	0,87
Öğ9_Notu Bol Öğretmenler	750	1,73	0,94
Öğ10_Erkek Öğretmenler	750	1,90	0,86
Müdür	730	2,78	1,15
Müdür Y.	724	2,47	1,11
Sınıf Öğr.	710	1,71	0,99
Fen Bil.	832	2,01	1,12
Matematik	845	2,07	1,12
Sosyal Bil.	828	2,00	1,07
Türkçe	714	1,76	0,98
İngilizce	724	1,78	1,02
Resim	826	1,60	0,93
Müzik	828	1,62	0,96
Beden	820	1,76	1,02
Din Ahlak	828	1,74	1,00
Ev Eko/İş	822	1,55	0,91

1 Hiç; 2 Bazen; 3 Çoğunlukla; 4 Her Zaman.

3.5. Değerlendirme ve Tartışma

Öğretmenlerin, kendilerinden beklenen görevleri iyi bir biçimde yerme getirmeleri, öncelikle işlerini sevmeleri, iyi bir yaşam ve çalışma koşullarına sahip olmalarıyla mümkündür. Oysa yapılan çeşitli araştırmalar, öğretmenlerimizin önemli bir kısmının iş doyumu, motivasyon ve performansının düşük; kaygı, işe devamsızlık, stres ve tükenmişliklerinin yüksek olduğunu ortaya koymaktadır. Böyle bir sonucun ortaya çıkmasında öğretmenlerin sahip oldukları sosyal, ekonomik özelliklerle kişisel durumları gibi çok çeşitli faktörler rol oynamaktadır (Schwab, Jackson, Schuler, 1986b; Brissie, Hoover- Dempsey, Bassler, 1988).

Okçabol ve ark. (2003) öğretmen yetiştirmeye ilgili araştırmalarında lise öğrencilerinin iyi bir öğretmende olması gereken niteliklerin başında öğretmenlerin öğrencileri sevip sayması, ayırım yapmaması, iyi iletişim kurması, ve sorunlarıyla ilgilenmesi, anlayışlı ve cana yakın olması gibi olumlu tutumları; ayrıca eleştiriye ve yeniliklere açıklık, topluma ve öğrenciye modellik ve güler yüzlü olmak gibi olumlu kişilik özelliklerine sahip olmayı saydıklarını ifade etmişlerdir.

Bu çalışmada da öğretmenlerin **branşlarına** göre farklılaştıkları; ama yalnızca branşlar değil **karakter-tutum** ile **cinsiyet ve yaş** gibi öğelerin de yine onların nitelik ve davranışlarını etkileyen önemli değişkenler olarak ortaya çıktığı (öğrencilerin öğretmenleri değerlendirmesi sonucu oluşan tipolojilerde) bariz bir şekilde görülmektedir.

Yaklaşık rakamlarla öğretmenlerin iyi kötü bir ev sahibi (veya yakınlarının bir evine sahip) olduğu, küçük bir grubunun ek gelir elde ettiği ve diğer küçük bir grubunun da ikinci işler yaptığı, eşlerinin % 80'nin çalıştığı; sağlık sorunları yüksek, beklenmedik masraf ve durumlara (bayram ziyaretleri de dahil) uyarlanma gücü çok düşük bir grubu oluşturduğu söylenebilir. Genel bir özetleme yapılırsa öğretmenler nerdeyse **"bir takım elbiseye bile muhtaç"** kalmakta ve bu haliyle **"orta sınıfın"** bir temsilcisi olmaktan oldukça uzak gözükmektedir.

Özetle **"öğretmen"** deyince ne çok varlıklı ne de çok fakir, ne çok güçlü ne de çok zayıf, ne üretken ne de üretim süreçlerinin dışında, ne çok merkezde ne de vazgeçilir olan bir kesim akla gelmektedir. Bir başka deyişle **ne proleterya ne de burjuvazi**; doğru bir tanımlamayla **"küçük burjuvazi"**. Bourdieu'ya göre, öğretmenler görece yüksek kültürel sermayeye karşılık düşük ekonomik olanaklara sahiptirler. Küçük kapitalist ailelerden gelmekte, yaşamları okuldan edindikleri kültürel sermayeye bağlı bulunmaktadır.

Sıkıştırınlar

Çağdaş eşyalar, avantgarde çağrışımlar, estetik biçimli konut tipleri, ekzotik ve doğaçlama türü yemeklere eğilim gösterirler. (Müller, 1992:322-327). Poulantzas'm (1980: 247) yorumu ile, doğrudan üretken olmayan küçük burjuvazi grubunda yer alan öğretmenler, aslında çok önemli bir işlevde bulunmaktadır: Artık-değer üretiminin yeniden-üretimini sağlayan koşulların üretimi.